

Роль батьків у формуванні культури міжособистісних взаємин молодших школярів за допомогою фізичного виховання

Луцький інститут розвитку людини Університету "Україна" (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Сім'я є соціумом, де найвиразніше виявляються індивідуальні особливості кожного, реалізуються природні потреби, формуються мотиви поведінки, відбуваються самопізнання, самоактуалізація й соціалізація її членів. Вирішальним чинником такого становлення є взаємодія батьків і дітей, їхнє спілкування, співпраця. Рівень цієї взаємодії значною мірою залежить від батьків: їхніх знань, навичок та вмінь щодо виховання дитини; педагогічного мислення, яке допомагає прогнозувати й передбачати результати виховання; уміння критично оцінювати свою виховну діяльність, аналізувати виховні ситуації; творчо користуватися кращим досвідом виховання дітей в інших сім'ях [1; 2; 6].

Тому важливою умовою формування культури міжособистісних взаємин (ФКМВ) молодших школярів є залучення батьків до співпраці. Для досягнення позитивного результату потрібно, щоб сім'я забезпечила сприятливий морально-психологічний клімат, якого неможливо досягнути без певного обсягу знань із боку батьків.

Завдання дослідження – проаналізувати зміст та виявити основні форми просвітницько-виховної роботи з батьками щодо формування культури міжособистісних взаємин молодших школярів за допомогою фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Усього роботою було охоплено 118 батьків молодших школярів. Робота з батьками охоплювала такі основні напрями:

- виявлення недоліків у сімейному вихованні та їх подолання;
- створення системи просвітницько-виховної роботи з батьками учнів щодо КМВ;
- створенням батьками молодших школярів неодмінних умов для занять фізичними вправами в сім'ї як засобу ФКМВ;
- формування усвідомленої мотивації на підвищення наявного рівня КМВ за допомогою фізичного виховання.

Система формування культури міжособистісних взаємин дітей передбачала надання допомоги їхнім батькам. Допомога в ході дослідно-експериментальної роботи здійснювалася такими шляхами: 1) надання батькам потрібної інформації щодо КМВ; 2) інформування батьків щодо освіченості їхніх дітей із цієї тематики; 3) залучення батьків до спільних виховних заходів; 4) формування в батьків позитивного емоційного ставлення до КМВ у повсякденному житті; розвиток практичних умінь і навичок КМВ (культура поведінки, культура спілкування, уміння виявляти гуманні почуття); 5) інформування батьків щодо ефективності впровадження фізичного виховання у ФКМВ.

У нашій роботі велику увагу було приділено тактичній взаємодії з батьківським колективом. У процесі роботи з батьками ми ставили собі за мету довести доцільність впровадження фізичного виховання у ФКМВ.

Турбота школи про виховання дітей у сім'ї реалізується через педагогічну освіту батьків, їх залучення до виховної роботи з учнями в школі. Передусім педагоги мають можливість упливати на батьків через їхніх дітей, які навчаються в школі. А. Макаренко [3] вважав, що це – найдоступніший спосіб зв'язку школи та сім'ї. Його цінність не лише в тому, що він оперативний, а й у тому, що учень, який засвоїв певні вимоги вчителя, доводить ці вимоги до відома батьків, переконує в потребі їх дотримуватися [4]. Тому для ефективності виконання нашого завдання слід було провести педагогічну освіту батьків.

Як зазначає дослідниця О. Добродєєва, програма педагогічної освіти батьків має бути гнучкою, не догматичною, доповнюватися залежно від конкретних умов її реалізації у кожній школі. Заняття з батьками має охоплювати лекцію, бесіду й педагогічний практикум (практичні завдання, обговорення проблемних ситуацій, педагогічні сюжетно-рольові ігри).

За допомогою різноманітних чинників ми допомогли батькам зосередити свою увагу на моральних цінностях, які передавались із роду в рід, і застосувати саме їх у вихованні КМВ.

З огляду на вищесказане, ми старалися не переобтяжувати батьків великою кількістю інформації. Навпаки, зустрічі з батьками мали невимушений характер, на них панувала підтримка та взаєморозуміння.

Для батьків, діти яких навчалися у 1 класі, ми проводили виховні заходи, а саме: лекцію на тему "Сім'я-родина як найперше й водночас унікальне соціально-педагогічне середовище морально-фізичного виховання та розвитку дитини"; бесіди на тему: "Особливості фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку та їх вплив на особистісні характеристики дитини", "Потреба організації дозвілля дитини"; семінар на тему "У гарній поставі – відбиток краси і здоров'я людини".

Для батьків, діти яких навчаються у 2 класі, ми провели лекцію на тему "Теперішня українська сім'я у структурі суспільних відносин як фактор ФКВ учня"; бесіду на тему "Належне ставлення дитини до здоров'я: складники, шляхи, формування"; семінар на тему "Місце й функціональна роль гри та праці у фізичному вихованні молодших школярів"; зустріч-обмін досвідом на тему "Педагогічний сенс активного дозвілля в умовах родини як умова ФКВ".

Для батьків, діти яких навчаються в 3 класі, ми провели лекцію на тему "Роль особистого прикладу й авторитету батьків та старших членів родини у формуванні культури молодшого школяра"; бесіду на тему "Виховання потреби фізичного самовдосконалення в дітей молодшого шкільного віку в умовах сім'ї"; семінар на тему "Особиста гігієна, праця, фізкультура як складова частина культури здоров'я"; практикум на тему "Батьки й дитина: гармонізація взаємин".

Для батьків, діти яких навчаються в 4 класі, ми провели бесіду на тему "Здоров'я формується з дитинства"; диспут на тему "Культура здоров'я, культура взаємин, умови формування"; зустріч-обмін досвідом: "Вчимо жити за законами культури взаємин"; вечір запитань і відповідей "У здоровому тілі – здоровий дух"; конференції на тему "У сім'ї росте дитина".

Слід зауважити, що лекції проведено вчителями фізичної культури, студентами-практикантами, шкільним лікарем, класним керівником. Лекції, що присвячувалися ролі батьків у гармонійному розвитку особистості дитини, психологічним основам фізичного виховання школярів, вихованню потреби в заняттях фізичними вправами, організації систематичної рухової активності дітей, ролі фізичного виховання у формуванні культурної особистості, викликали інтерес із боку батьків.

Здійснювалась індивідуальна допомога родинам із дітьми 1–4 класів через консультації, зустрічі з лікарями, психологами, юристами. Практикувалися виступи спеціалістів-лікарів, юристів (у визначені дні педагоги, лікар, психологи вели прийом батьків і консультували їх із проблем виховання).

В окремих випадках працювали індивідуально, прагнучи розуміння батьками відповідальності за виховання своїх дітей, усвідомлення потреби покращити систему стосунків у сім'ї, пробудити бажання вдосконалити сімейний уклад. Ми спиралися на те, що навіть коли в родині є проблеми, батьки все одно хочуть бачити власних дітей чесними, культурними, здоровими, щасливими. З ними обговорювали упущення у вихованні дітей, накресливали шляхи їх усунення, зміни сімейних стосунків.

У роботі з батьками вчителів допомагав психолог, який проводив анкетування. Це дало змогу визначати, які ситуації обговорюють із дитиною. Важливим засобом у залученні батьків до активної фізкультурно-оздоровчої роботи як умови формування культури міжособистісних взаємин учнів є проведення родинних виховних заходів.

Фізкультурно-оздоровчі заходи охоплювали комплексні змагання за участю учнів та їх батьків "Тато, мама, я – спортивна сім'я", "Сильні, сміливі, спритні, умілі", конкурси: "Найсильніший", "Чи культурний ти?", "Добрі справи"; комплексні змагання учнів "Старти надій"; "День здоров'я".

Особливо ефективною формою роботи з батьками стали "Батьківські десанти" – виступи батьків на класних виховних годинах із цікавими розповідями про професії або про свою діяльність. Проведено консультації для батьків на теми: "Чи знаєте Ви характер своєї дитини?", "Про роль сімейних взаємин у формуванні культурної особистості", "Як займатися з дитиною вдома?", "Виховання в дітей КМВ", "Як бути здоровим душею і тілом?".

Темами для обговорення на батьківських зборах стали: "Доброта і милосердя народжуються в сім'ї"; "Можливості сім'ї в культурному вихованні дитини"; "Виховання фізично досконалої дитини – передумова її готовності до шкільного навчання"; "Роль сім'ї у взаєминах дитини"; "Здоров'я дитини – багатство родини"; "Відпочинок і культура молодшого учня".

Неодмінним у нашій роботі було створення класної батьківської ради з фізичної культури, що значно полегшує спільну роботу сім'ї та школи з морально-фізичного розвитку. Основні завдання

батьківської ради: розвивати в батьків інтерес до занять фізичною культурою й спортом, зацікавити цим дітей, довести батькам зміст фізичної культури в міжособистісних взаєминах дітей.

Періодично спільно з лікарями організовувалися консультації для батьків про використання ефективних методів і засобів фізичного розвитку в сім'ї.

На думку В. Сухомлинського, школа має домогтися того, щоб батьки бачили у своїх дітях себе, розуміли суть розвитку дитини. А для цього їх треба озброювати знаннями важливих закономірностей педагогіки, вікової психології, фізіології [5].

Біля входу до спортивного залу спеціально для батьків було обладнано інформаційний стенд, на якому регулярно розміщували інформацію для батьків із різних аспектів фізичного виховання дітей. Так, перед канікулами до їх відома доводився оптимальний зміст фізкультурних занять у сім'ї під час канікул. На стенді розміщувалась інформація про можливі консультації для батьків, які надають учитель фізичної культури та шкільний лікар.

Контроль за реалізацією вищезазначеної програми ФКМВ учителі здійснювали разом із батьками – членами батьківських комітетів. За підсумками поточного контролю проводили спеціальні збори для батьків.

Отже ми здійснили опитування, яке дало змогу проаналізувати спільне проведення позаурочного часу батьків і дітей як виховного фактора формування культури міжособистісних взаємин молодших школярів. Дані результатів ми подаємо в табл. 1.

Таблиця 1

Участь батьків у позакласній діяльності до й після формувального експерименту, %

Показник	До початку формувального експерименту	Після формувального експерименту
Прояв зацікавленості у фізкультурно-оздоровчій діяльності	14,9	42,8
Бажання активізувати свою діяльність	18,4	48,9
Прагнення до встановлення дружніх стосунків між школою та сім'єю	18,6	49,2
Бажання систематично займатися фізичною культурою та спортом	29,4	54,9
Відсутність потреби в заняттях фізичною культурою як виховного засобу	44,8	12,3

У результаті спільно проведених активних заходів позиція батьків щодо виховного впливу фізкультурно-ігрової діяльності дещо змінилася, зокрема на початку експерименту батьки не надавали особливої уваги спільному проведенню дозвілля, не вважали за потрібне більше часу проводити з дітьми, пояснюючи це великою зайнятістю на роботі та вдома. Вважали, що виховання й навчання дітей – це завдання школи та вчителів. Завдяки впровадженню нашої експериментальної програми з метою активізації спільного проведення вільного від уроків часу батьків та їхніх дітей як умови формування культури взаємин у колі сім'ї та за її межами, ми отримали результати, які дають підставу стверджувати, що батьки переглянули свої погляди щодо виховного впливу фізкультурно-ігрової діяльності. Кількість батьків, які проявили зацікавленість у фізкультурно-оздоровчій діяльності, зросла з 14,9 до 42,8 %. Бажання активізувати свою діяльність виявили 48,9 % батьків. Помітно зросло прагнення систематично займатися фізичною культурою та спортом (29,4–54,9 %). Слід зауважити: організація та проведення спільних занять фізкультурно-ігровою діяльністю сприяло встановленню дружніх стосунків між школою й сім'єю, що засвідчують показники дослідження – 18,6–49,2 %.

Висновки. Отже, у процесі залучення батьків до формування культури міжособистісних взаємин молодших школярів за допомогою фізичної культури важливе значення мали виступи вчителя фізичної культури на загальношкільних батьківських зборах; лекції, бесіди, доповіді; батьківські конференції, націлені на показ практичних прикладів фізичного виховання в конкретних сім'ях; відкриті уроки фізичної культури, де батьки отримували можливість спостерігати за своїми дітьми безпосередньо під час фізично-ігрової діяльності. Також було використано такі форми роботи, як позакласні фізкультурно-оздоровчі заходи для батьків: “Дружні старты”, “Мама, тато, я – спортивна сім'я”, “Дні культури та здоров'я”, спортивні ранки, тематичні виставки. Ці форми роботи дали змогу вирішити питання педагогічної освіченості батьків, залучити їх до активної, постійної та цілеспря-

мованої виховної діяльності в процесі фізичного виховання дітей і, як результат, – створити умови розвитку культури взаємин молодших школярів у сім'ях.

Література

1. Алексєєнко Т. Учитель – батьки – діти : пошук шляхів порозуміння / Т. Алексєєнко // Шкільний світ. – 2005. – № 1 (273). – С. 2–3.
2. Бальсевич В. К. Физическая культура для всех и для каждого / В. К. Бальсевич. – М. : ФиС, 1988. – 234 с.
3. Макаренко А. С. Книга для родителей / А. С. Макаренко. – К. : Рад. шк., 1987. – 382 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка : посіб. для вузів / М. М. Фіцула. – К. : Академія, 2001. – 528 с. (Альма-матер).
5. Хрипкова А. Г. Вікова фізіологія : посіб. для студ. / А. Г. Хрипкова. – К. : Вища шк., 1982. – 272 с.
6. Цюпак Ю. Вплив просвітницької та пропагандистської роботи на рухову активність молодших школярів сільських шкіл / Ю. Цюпак, Є. Цюпак // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – Т. 2. – С. 276–279.

Анотації

Важливою умовою формування культури міжособистісних взаємин молодших школярів за допомогою фізичного виховання є залучення батьків до співпраці зі школою. У процесі роботи з батьками ми використовували виступи вчителя фізичної культури на загальношкільних батьківських зборах; лекції, бесіди, доповіді; батьківські конференції, націлені на показ практичних прикладів фізичного виховання в конкретних сім'ях; відкриті уроки фізичної культури.

Ключові слова: формування культури міжособистісних взаємин молодших школярів, фізичне виховання, співпраця з батьками.

Natalia Olchova-Marchuk. Role of parents in forming a culture of interpersonal relationships of junior schoolboys with the help of physical education. *Важним умовою формування культури міжособистісних взаємин молодших школярів з допомогою фізичного виховання є залучення батьків до співпраці зі школою. В процесі роботи з батьками ми використовували виступи учителя фізичної культури на загальношкільних батьківських зборах; лекції, бесіди, доповіді; батьківські конференції, націлені на показ існуючої практики фізичного виховання конкретних сімей; відкриті уроки фізичної культури.*

Ключевые слова: формирование культуры межличностных взаимоотношений младших школьников, физическое воспитание, сотрудничество с родителями.

Natalia Olchova-Marchuk. The Role of Parents in Building a Culture of Interpersonal Relationship School-Children through Physical Education. *The important condition of forming of culture of interpersonality mutual relations of junior schoolboys by physical education is bringing in of parents to the collaboration with school. In the process of work with parents it become important: appearances of teacher of physical culture are on paternal collections; lectures, conversations, lectures; paternal conferences which are aimed at the show of existent practice of physical education of concrete families; opened lessons of physical culture.*

Key words: forming of culture of interpersonality mutual relations of junior schoolboys, physical education, collaboration is with parents.